

Anna Maria Saludes

Visat núm. 19
(abril 2015)

by Sara Serrano Valenzuela

Italianòfila a Catalunya, catalanòfila a Itàlia, Anna Maria Saludes és un cas irregular. Potser perquè ha fascinat i encara fascina pel seu bagatge intel·lectual, tangible en les pàgines originals i suggestives que ha escrit, sempre concises però excepcionalment reeixides, gairebé aforístiques. Saludes és també un lligam directe amb Mercè Rodoreda, un vincle familiar, perquè la seva mare, Susina Amat, era un dels vèrtexs del triangle d'amistat format juntament amb Rodoreda i Julieta Franquesa.

Amb aquestes paraules, *mutatis mutandis*, Giuseppe Grilli presentava la traductora en les Jornades Mercè Rodoreda a la Toscana. Plantejades com a homenatge doble, feien honor, d'una banda, a l'autora de *La plaça del Diamant* i, de l'altra, a Anna Maria Saludes i Amat (Baiona, 1939), docent durant dècades en aquesta regió i medidora entre les dues cultures —encara parafrasejant Grilli.

Remuntem-nos, però, primer de tot als orígens. El pare, Ernest Saludes, barceloní de la Portaferrissa i joier per tradició familiar, estava vinculat a l'Ateneu Enciclopèdic Popular. La mare, Susina Amat, pintora i professora, col·laborava en la reforma educativa de renovació pedagògica lligada a les arts liderada per Rosa Sensat. Amb l'arribada de la Guerra Civil, tots dos treballen al Comissariat de Propaganda de la Generalitat. És a través d'aquest organisme —integrat per tres-centes persones, dedicat a la propaganda política i pioner a l'Europa occidental— que es crea un clima d'unitat, complicitat i amistat entre molts intel·lectuals catalans. Precisament en aquest ambient i aquesta institució és on s'estableix l'amistat entre Mercè Rodoreda, Susina Amat i Julieta Franquesa, a la qual s'hi va afegir més tard Carme Manrubia. Qualsevol que s'hagi acostat vagament a la figura de Rodoreda haurà topat amb algun d'aquests noms de les amigues de joventut que, més endavant, es retroben en el que representa una altra referència ineludible de l'escriptora: Romanyà de la Selva.

Concretament, Susina Amat i Rodoreda es perden la pista a partir de 1939 i no es tornen a veure fins el 1964, que Rodoreda recupera l'adreça del matrimoni i els visita a Barcelona. Aquest retrobament és també el moment que Anna Maria Saludes coneix personalment la novel·lista: «van trucar a la porta del pis de la Portaferrissa on jo vivia aleshores amb els meus pares. En obrir, va aparèixer la figura d'una dona que somreia delicadament i que duia a les mans, amb un gest de gran elegància, un ram esplèndid de roses blanques que feia joc amb els seus cabells.» L'afecte reprès a partir d'aquest moment entre la pintora i l'escriptora creix empès per una malaurada coincidència biogràfica: Susina Amat perd Ernest Saludes el 1968, i Mercè Rodoreda perd Armand Obiols el 1971. Durant aquest període, es manté una *amistat epistolar* intermitent però ininterrompuda —encara inèdita— que prova la importància del vincle nascut al Comissariat i retrobat a la Portaferrissa, i que demostra la proximitat de la pintora a l'obra de Rodoreda. Només cal apuntar que probablement és Susina la persona que rep la primera versió de «Semblava de seda», un dels contes més rellevants de l'autora que narra, curiosament o no, una història sobre la *pertinença* d'un mort.

Tota aquesta correspondència, aquesta vivència i, sobretot, aquesta coneixença, acompanyen Anna Maria Saludes en la seva trajectòria. Llicenciada en Llengües Romàniques (Subsecció Italiana) per la Universitat de Barcelona, a través de Giuseppe Grilli marxa el 1974 a Nàpols com a lectora de llengua i literatura espanyoles. Assegura que «hi vaig ser molt ben rebuda i en tinc un record molt positiu des del punt de vista tant personal com intel·lectual. Nàpols era una ciutat problemàtica, però molt humana». Va ser professora d'aquesta universitat deu anys, i després es va traslladar a Florència, en què també va dedicar-se a l'ensenyament de català i, sobretot, de literatura catalana: «hi havia un gran mestre de l'hispanisme, Oreste Macrì, que sempre s'interessava per la qüestió catalana i allà vaig poder fer classes de català i autors de la nostra literatura.» Gairebé quaranta anys dedicats a l'ensenyament a Itàlia, durant els quals, paral·lelament, ha traduït i ha estudiat sempre a cavall de les dues cultures.

Traductora singular, ha traslladat a una llengua que no era la materna autors molt reconeguts: Lull, Papasseit i, és clar, Rodoreda. Explica que «per traduir demanava consell: els del Nord em deien una cosa i els de la Toscana, una altra. *Bimbo, bambino...*! I es barallaven entre ells, però era un procés molt enriquidor.» Saludes s'estrena en l'ofici de traduir el 1986 amb el conte «Semblava de seda» i, més tard, apareix la primera traducció italiana d'*Aloma*. El 1990 publica la segona traducció de *La plaça del Diamant* després d'adonar-se que la primera, de Giuseppe Cintoli, havia estat feta a partir de la castellana d'Enrique Sordo, i n'arrossegava les errades: «per exemple, en la primera plana, quan es descriuen les cafeteres de la rifa amb una taronja pintada, Sordo confon els pinyols amb els grills». Sobre la traducció de Saludes, Rosa Bertran afirma que ho fa «amb elegància exquisida», Antonio Tabucchi parla de «traducció esplèndida» i Maria Rosa Giacon explica que es tracta d'un text «proper i, se'n podria dir, fidel, entenent per fidelitat el respecte pel gènere retòric triat per l'escriptora catalana: aquella bellesa dura, però intensament lírica de l'estil.» De Rodoreda en tradueix també *Mirall trencat* (1993) i *Quanta, quanta guerra...* (1994), de Ramon Lull, la *Doctrina pueril*, i de Salvat-Papasseit una *plaque* poètica.

Val la pena tenir en compte els seus articles o intervencions en congressos perquè, tot i que es tracta de textos breus, aporten algunes notícies i línies d'estudi molt interessants i pendents de desenvolupar. En destacaria «L'àngel de l'amor i de la mort: un conte de Mercè Rodoreda», «El Mestre d'esgrima a *Mirall trencat* de Mercè Rodoreda», «El "laboratori" teatral de Mercè Rodoreda», «Tradició descriptiva i escenaris paral·lels: de l'envelat de Ruyra a l'envelat de Rodoreda» (inèdit) o el «Breu epistolari entre Espriu i Rodoreda (1980-1983)», en procés de publicació. Anna Maria Saludes també ha curat i prologat les *Cartes a Mercè Rodoreda* (2010) d'Armand Obiols i actualment en prepara l'edició del dietari de la fugida de París el 1940.

Dèiem, al principi, que Romanyà de la Selva representa simbòlicament una font de retrobament per al triangle d'amistat format per Susina Amat, Mercè Rodoreda i Carme Manrubia. És Carme Manrubia que té la iniciativa de fer-s'hi fer una casa —«El Senyal»— amb una habitació per a cadascuna de les amigues de joventut. Si bé ens consta que Rodoreda hi va passar algunes temporades, l'any 1977 compra un terreny a tocar de la casa de Manrubia i s'hi estableix a partir de 1979 malgrat les divergències que aquesta decisió va comportar. Susina Amat, que també s'està puntualment a casa de Manrubia i que sent la crida d'aquestes terres, va adquirir l'any 1980 una casa en un municipi proper. En aquesta casa, avui, encara hi trobem Anna Maria Saludes. Amb els cabells completament blancs, entre llibres i flors, és la memòria *a viva voce* d'aquelles amistats i de la premissa compartida que «per una mica de jardí m'hauria venut l'ànima i les cames.»